

הרב ראם הכהן

תפילה לגבי מי שמצוי במוות מוחי

שאלה:

האם תפילה לרפואת מי שמצוי במצב של מוות מוחי הינה תפילת שווא?

תשובה:

פרופ' אברהם שטינברג הגדיר מוות מוחי¹: "מוות מוחי, הינו קביעת רגע מותו של האדם לפי קני מידה של היעדר פעילות מוחית ונשימתית, נקבע על ידי סדרה של בדיקות... קביעת רגע המוות על פי קנה מידה מוחי מוגדר כאיבוד מוחלט, מלא ובלתי הפיך של פעילות המוח, כולל גזע המוח". נוסף שמוות מוחי נבדל, כמובן, ממני ששרוי בתרדמת (קומה) שלמרות שאינו מתפקד, ולעיתים אינו נושם בכוחות עצמו, הרי שמוחו עדיין פועל ויש תקווה שבמצבים מסוימים גופו ישוב לתפקד ואפשר להתפלל עליו.

נחלקו הפוסקים האם מוות מוחי הינו מוות. כידוע רבו הפוסקים שהגדירו מוות מוחי כמוות גמור מבחינת ההלכה ומותר, ואף מצווה, לתרום את אבריו של המת להצלת חיים. בין המכריעים כך נזכיר את הגר"מ פיינשטיין זצ"ל, הגר"ש גורן זצ"ל, הגר"ש ישראל זצ"ל, הגר"א שפירא זצ"ל, הגר"מ אליהו זצ"ל ועוד מגדולי הפוסקים.

ברם, ביחס לשאלתנו ברור בעליל שגם מי שלא סובר כי מוות מוחי הינו מוות יורה שתפילה על חולה כזה שיתרפא הינה תפילת שווא.

שנינו במשנה בברכות (פ"ט): "הצועק לשעבר הרי זו תפלת שוא. כיצד היתה אשתו מעוברת ואמר יהי רצון שתלד אשתי זכר הרי זו תפלת שוא היה בא בדרך ושמע קול צוחה בעיר ואמר יהי רצון שלא יהיו אלו בני ביתי הרי זו תפלת שוא". בגמרא במסכת תענית (ח"ב) מובאות ברייתות על כך ש"אין הברכה שורה אלא בדבר הסמוי מן העין", כלומר אפשר להתפלל לסייעתא דשמיא רק לגבי מה שעדיין לא נעשה, כפי שברור מהדוגמה הבאה "תנו רבנן: הנכנס למוד את גרנו אומר: יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתשלח ברכה במעשה ידנו. התחיל למוד אומר: ברוך השולח ברכה בכרי הזה. מדר ואחר כך בירך הרי זו תפלת שוא". וכך הכריעו להלכה הרמב"ם בהלכות ברכות (י, כב). והשו"ע (רל).

1. קביעת רגע המוות, מכון שלזינגר, מהדורה שניה (ירושלים תשס"ח), עמ' 10.

בהמשך המסכת (יט ע"א) דנים מתי אין להתענות על הגשמים ורב נחמן אומר שאם הגידולים החלו לנבוט ואז יבשו אין מתריעים, ומסביר רש"י כי זוהי תפילת שווא. וכך נפסק ברמב"ם בהלכות תעניות (ב:טז) ובשו"ע (תקעה, ח).

בשערי תשובה על השו"ע (קפז) פוסק: "אבל צריך ליזהר מלהתפלל שיעשה לו נס היוצא מדרך טבע העולם". ובוודאי דברים אלו נובעים מתוך ההבנה של תפילת שווא שהוצגה לעיל.

הגרי"ז (בחידושיו לתורה, יא) מבאר לאור יסוד זה את דברי רש"י שלפיהם אברהם התפלל רק על עצמו ולא על שרה

"ונראה עפמש"כ הרמב"ם... דכל תפילה על בריאה חדשה הרי היא תפילת שווא ולא שייך כלל להתפלל על זה, והנה איתא ביבמות אר"נ אמר רבה בר אבבה שרה אמנו אילונית היתה דנאמר 'ותהי שרי עקרה אין לה ולד' אפילו בית וולד אין לה, (כלומר, לא היה לה רחם) וכדי ששרה תוכל להוליד צריך היה לברוא אצלה בריאה חדשה של בית וולד וע"ז הרי לא שייך תפילה וכמו שכתבנו, משא"כ אצל אברהם שהוא לא נצרך לבריאה חדשה בגופו כדי שיוכל להוליד וכל העיכוב אצלו היה רק הזקנה... ומשום כך התפלל אברהם רק על עצמו ולא על שרה דעליה היתה זאת תפילת שווא וכש"נ".

על פי דבריו ניתן לומר שתפילה על מי שמת מוות מוחי תהיה אסורה, משום שהאפשרות שהמוח ישוב לתפקד אינה קיימת, ממש כשם שאבר חדש לא יכול לצמוח.

לאור כל האמור לעיל: מכיוון שמוות מוחי הוא בלתי הפיך ואין מציאות של חזרה ממוות מוחי, כל המתפלל על חולה במצב של מוות מוחי שיתרפא הרי הוא בכלל תפילת שווא לכל הדעות.